

Halide Edib Adivar

Harap Mabetler

Fatih Altuğ'un sonsözüyle

HALİDE EDİB ADIVAR

HARAP
MABETLER

MENSUR ŞİİRLER, HİKÂYELEER

Can Miras

Harap Mabetler, Halide Edib Adivar

© 2020, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ahmed İhsan Matbaası, 1326 (1911)

Can Yayınları'nda 1. basım: Temmuz 2020, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Editör: Hazel Melek Akdik Bener

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Dizi tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Başak Nur Vanlıoğlu

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-4378-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750743788

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HALİDE EDİB ADIVAR

HARAP
MABETLER

MENSUR ŞİİRLER, HİKÂYELER

Çevrimyazı ve yayına hazırlayan

Fatih Altuğ

ÖYKÜ

♥can

Halide Edib Adıvar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Ateşten Gömlek, 2007

Handan, 2007

Mor Salkımlı Ev, 2007

Sinekli Bakkal, 2007

Türk'ün Ateşle İmtihani, 2007

Vurun Kahpeye, 2007

Son Eseri, 2008

Yolpalas Cinayeti, 2008

Tatarcık, 2009

Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri, 2009

Âkile Hanım Sokağı, 2010

Kalp Ağrısı, 2010

Zeyno'nun Oğlu, 2010

Çaresaz, 2011

Sevda Sokağı Komedyası, 2011

Kerim Usta'nın Oğlu, 2012

Dağa Çıkan Kurt, 2014

Yeni Turan, 2014

Hindistan'a Dair, 2014

Ateşten Gömlek (Günümüz Türkçesiyle), 2014

Vurun Kahpeye (Günümüz Türkçesiyle), 2014

Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri II, 2015

Döner Ayna, 2015

Sonsuz Panayır, 2016

Halka Doğru, 2017

Kenan Çobanları / Maske ve Ruh, 2018

Heyula, 2019

Seviye Talip, 2020

Mevut Hüküm, 2021

İstanbul'da Bir Yabancı, 2022

HALİDE EDİB ADIVAR, 1882'de İstanbul'da doğdu. Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nde okudu. 1908'de yazmaya başladığı kadın hakları hakkındaki yazılarından dolayı kimi kesimlerin düşmanlığını kazandı. 31 Mart Ayaklanması sırasında Mısır'a kaçmak zorunda kaldı. 1909'dan sonra öğretmenlik, müfettişlik yaptı. Balkan Savaşı yıllarında hastanelerde çalıştı. 1919'da Sultanahmet Meydanı'nda, İzmir'in işgalini protesto mitinginde tarihî bir konuşma yaptı. 1920'de Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Onbaşı ve üstçavuş rütbeleri aldı. Savaşı izleyen yıllarda Cumhuriyet Halk Fırkası'yla fikir ayrılıklarına düştü. Bunun sonucunda 1917'de evlendiği ikinci eşi Adnan Adıvar'la birlikte Türkiye'den ayrıldı. İlerleyen yıllarda konferanslar vermek üzere ABD'ye gitti, Mahatma Gandhi tarafından Hindistan'a çağrıldı. 1939'da İstanbul'a dönen Halide Edib, 1940'ta İstanbul Üniversitesi'nde İngiliz Filolojisi Kürsüsü başkanı oldu, 1950'de Demokrat Parti listesinden bağımsız milletvekili seçildi. 1954'te istifa ederek evine çekildi. 1964'te öldü.

İçindekiler

Harap Mabetler	11
Ruh-ı Mütehaccir	14
Ey Ana Toprağı	17
Sultan Osman'ın Selamı	20
Eller	23
Bilmem Topraklar Sıcak mıdır?	27
Denizin Hatıratından - 1	30
Denizin Hatıratından - 2	34
Denizin Hatıratından - 3	39
Ervah-ı Makamat	45
Mabetteki Kadın	53
Zılal-i Emvat	57
Feridun Hikmet'in Jurnalinden	66
Ana Hisleri	85
Kösem Sultan	91
Hayat-ı Muhayyel	98
Bir Günahkâr Kadının Jurnalinden	106
İsterik	118
İmzasız Mektuplar	130

HARAP MABETLER

Çocukluk mabedimiz! Sehabelerle müzeyyen mavi kubbesi, ruhumuzun bütün tazarrularına titreyerek, pırıldayarak aşına çıkan, yıldızdan kandilleri, elem ve ümitlerimizi kanatlarında taşıyan, avâlîme ninni söyleyerek boşlukları bi-ârâm dolaşan rüzgârları, nihaysiz yeşil ormanlardan direkleri, engin denizlerin çağılısından ahenktar ilahileri olan mabet! Çocukluk mabedimiz!

Bütün çiçekler, bütün ağaçlar, bütün kayalarla konuştuğumuz zaman, bütün böcekler, bütün kuşlarla beraber tapındığımız mukaddes yer! Senin belîğ, senin bütün tahavvûlat-ı ruhiyemize mukabele eden bir lisanın vardı. Hiçbir mabet tavanı seninki kadar berrak, mavi değil; hiçbiri bu kadar ahenk-i mutlakla, zemini üzerinde renkleri o kadar şaşaa, o kadar nezaketle tecelli ettirmez. Hiçbir mabet senin kadar vazıh, senin kadar azamet ve kudretle gazap-ı ilahiye renklerin en muzlimi, seslerin en müthişiyile ifade etmez. Hangi mabedin duvarları arasında mabudun varlığını böyle ziyadar, müdebdeb bir âlemde yine varlığımızın zerratında çırpınan, galeyan eden lezzet-i hayatla hissettik!

Gece mütebessim, sakit kandillerinin sayesinde, yorğun kâinatı dinlendiren nim muzlim, müphem ziyalarla uyuduğumuz, gündüz fezayı ısıtarak, tenvir ederek

bizi deraguş etmeye gelen nurlu pertevlerinle uyandıgımız zaman daima dua ederdik. Niçin ve kime olduğunu bilmeden sade hiss-i hayatımızla, her ufak hareketimizle tapınırdık. Bu kadar samimi, bu kadar şedit bir yaşayış, yalnız yaşamak hazz-ı tabiisi için yaşayış, perestişin ilk şekli değil mi? Bundan daha doğru bir tabiatperesti olabilir mi?

Bu güzel mabedin ortasında yeni uyanan hiss-i hayatla bütün varlığımızı tehziz eden bedayi-i ruhumuz içerek gayriihtiyari bir bihuşi içinde eğilir, secde ederdi.

İlk mabedim! Çocukluk mabedimiz! Kaç sene senin kubben altında diz çöktüm, kaç sene sana tapındım. Daha sonraları öteki mabedim birer birer başıma yıkıldığı ve onların enkazı altından ebedî bir ihtiyaç-ı hîcî hissettiren ruhumda o ıssızlık, kalbimde o kesel ve füturla çıktığım zaman daima senin kandillerinin dinlendirici ışıklarına iltica ederdim.

Fakat sen de ötekiler kadar cansız ve sâmit oldun. Kandillerin ruhuma aşına değil. Köklerinin aradığım ah ile irtibatı yok. Rüzgârlarının teranesi ninni değil, acizlikle eğlenen, kulübeleri yıkan, sayedar ağaçları deviren kör bir kudret! Sularının musikisi ilahî değil, mabudunu arayan yetim insaniyetin avaze-i yeisi, artık sığınacak yeri olmayan beşerin aksisedası! Sen de harap ol. Kandillerin sönsün, ormanların yansın, denizlerin kurusun, rüzgârların sakit olsun, müzehher, muattar köşelerin kızgın çöller gibi beyaban olsun, sen de karanlık, viran bir âlem ol! İlk mabedimin harabesi!

* * *

Sarışın, kumral, esmer aşk hayalleri! Bu fani mabutlar için hepimizin yaptığımız fani mabet! O müzehher, ziyadar, muattar bir mabetti. O nasıl şeffaf, billur kubbe-

sinden bütün yıldızları, bütün renkleri güzelleştirerek aksettirirdi. O billur direklerinde aksiseda yapan zemzemeler hayalin yarattığı ebediyen birbirini seven kalplerin teranesiydi. O mabet başları çiçekli, dudakları mütebessim, ruhları en saf bir aşkın vecdiyle tapınan gençlerle doluydu. Daima mihrapta, kolları açık, beyaz duvağı altında seneler geçtikçe çehresi solan, gözlerine hüznün yerleşen genç kızı görürdüm... Hiçbir vakit gelmeyecek olan ruhunun eşini bekleyen budala kız!

Onun eşini mabedin kapısında çamurlara gömülü bıraktım. Billur tasavvur ettiği cam kırıklarını başına yıktım. Bir daha görmemek için en siyah, en kalın bir örtüyle harabesini örttüm.

En beyhude, en gülünç, en yalancı olan mabet, aşk mabedi. Birbirini davet eden iki genç gözlerden mutlaka birinin ka' rında hıyanet görürüm. Birbirini sıkan iki sıcak elin biri mutlaka ötekini alçaltır, sürükler.

Çocukluk, din ve aşkla aramda böyle yıkık viraneler bırakarak, daima ileri diye, sevdiklerimi arkada bırakarak, efkârın, ihtisasatın yabancı ufuklarına doğru bu kadar müthiş bir süratle beni atan bu hayat yolunda en çok merak ettiğim başkalarının mabetlerinin kapısının aralığında bakmak! Fakat baka baka en kalın perdeleri geçen gözlerim her yerde, bütün kalplerde mabet harabelerinden başka bir şey görmüyor. Hükemanın yetişemedikleri ulum, şuaranın ifade edemedikleri, bestekârların tercüme edemedikleri âlâm-ı beşeriye dostluk, aşk, din, efkâr, bütün tecelliyat-ı beşer nihayet harap olan birer mabettir. Dimağ ve kalp harabeleri!

Burgaz, 29 Mayıs 1324 [11 Haziran 1908]

RUH-I MÜTEHACCİR

Taksim Bahçesi'nin karşısında, Talimhane duvarına arkasını dayamış, ellerini araba gürültülerine, insan alaylarının kımıldanışına doğru ve daima uzatır. Ellerinin ucundan ötesine bakabilmek için cesareten fazla bir şey lazımdır. Acip bir sarı ile müstekreh muhtelif kırmızı et yığınlarından mürekkep ağzsız, burunsuz bir insan çehresi yahut bir ruh maskesi! Sonra bu yığınların ortasında kocaman, yuvarlak, siyah, sönmüş bir göz var.

İdame-i hayat için zulmetlerin arasından kendine yaklaşan hışıltılara doğru uzanan bu insan ellerinde öyle acıtıcı, müthiş bir mana-i hiçî, öyle yaman bir istihza-i kader var ki bilaihtiyar her zaman başımı çevirir bakırım; fakat her defasında ben de başkaları gibi istikrahla karışık müphem bir korkuyla ilerlerim.

Dalları arasından güneşin açık tuvaletler içinde okşadığı latif başların hareketi görünen ağaçlar karşısında, tozlu yolda koşuşan minimini yavrulara değil, yorgun atlara bile sarışın ziyası, büyük sıcaklığıyla yeni bir hazz-ı hayat veren bu ziyadar âlemin ta ortasında ebedî bir bürudet, nihayetsiz, adeta tutulur bir karanlıkta oturan bu dilenci acaba nasıl bir kudretinecessüm etmiş bir kâbusudur? Bütün gözlerin ziyalarından, bütün vücutların hararet-i temasından merdud bu harikulade, yalnız mah-

luk acaba ne maksatla bu yabancılar arasına atılmış, onların hayatlarına iştirak etmeksizin yaşıyor? Bana gelir ki bu, benî nevine yabancı olan bir vücudun, âlemin bütün mana-i zevkinden, girdap-ı felaketinden uzak bir ruhun devr-i tekâmülünün nasıl olacağını anlamak için bir tecrübe-i kudrettir. Hayır, bu zan samedaniyeti küçültür. Olamaz. Fakat ebedî bir istifham işareti gibi boşluğa uzanan bu ellerin varlığı zaten samedaniyeti küçültmez mi? Ya bu muattar genç vücutların bu uzanan ellerden haşyetle uzaklaşmaları, çocukların kaçışmaları bu ruhu sıkı sıkı tahaccür ettirmiyor mu? Dondurmuyor mu? Ben hissediyorum: Evet, bu ellerdeki mana-i kederi, tazarru-ı müthiş seziyorum! Bu ekmek değil temas dileniyor; bu sestem, hareketten mahrum, mahpus ruh yalvarıyor; yavaş yavaş tahaccür eden ruhunu kurtarmak için ufak bir temas-ı beşer dileniyor. Evet; ben seziyorum ki yollara taravet, gençlik saçarak bu siyah nokta-i müthişeden kaçan açık tuvaletler içinde bir nermin el, o dilenen, o kadar samit fakat o kadar müthiş bir manayla uzanan ellere yavaşça dokunsa, bir damla sıcak yağ o ellere düşse, bu mütehaccir, müncemir ruhun buzlarını parçalamak için mücadele-i fevkatabiiyesini, o müstekreh et yığınları üzerinde fark edeceğim; sönmüş siyah noktadan, bütün o uzun, soğuk mahrumiyet zehirlerinin, tozlu yollara aktığını göreğim. Fakat o ellere biraz yaklaşınca o umumi havf ve istikraha mağlup olarak o ellerin mana-i istirhamını yegâne ben anlamış olduğum halde onu cevapsız bırakarak kaçıyorum.

* * *

Ziya, hararet bu gürültülerden çekildiği, insanlar hareketten kaldığı, bir ağır zulmet altında bütün varlıklar sükûnete daldıkları bir zamanda muzlim boşlukların

en kesif yerinde, kendimi Taksim'deki dilencinin şeklinde, hayır, Taksim'deki dilencinin hüviyetinde buluyorum. Ben de aynı mana-i istirahatla ellerimi muzlim boşluklara uzatır, sonra bu ebedî cevapsızlık karşısında ruhumun yavaş yavaş tahaccür ettiğini hissedirim. Evet, o dilencinin güneşten, insanlardan istediği şeyi ben hakikatten, samedaniyetten, ebediyetten ister, onlardan ufacık bir temas için binlerce sene donarak, titreyerek zulmetlerde dilenmeye razı olurum. Fakat o dilenciden insanları kaçırın maddi müstekrehliğin manevi bir şekli de belki beni hakikatten, ebediyetten, samedaniyetten uzaklaştırır. İşte bu fikirle şüphe ve tereddütlerimizin zulmet-i büru-detinde o dilencinin ruhu gibi ruhumdaki istirahatın ebediyen cevapsız kalacağı hissiyle yavaş yavaş muzlim boşluklarda ruhum tahaccür eder.

Beyoğlu, 1 Nisan 1321 [14 Nisan 1905]

EY ANA TOPRAĞI

Çocukların, felaket sularının en muzlim derinliklerinde boğuluyor; ruhları şerha şerha yüreklerinden kan sızarak son defa senin karanlık, senin yumuşak sinende toplandılar!

Aç göğsünü, ey kara toprak, en hurde taşın için lime lime yaralanarak yine düşmanı senden uzak tutan şühdanın, kahraman ecdadımızın yanında bize yer hazırla!

Aksakallardan en masum Türk yavrusuna kadar bütün çocuklarının amik-i ruhlarından süzülen acı yaşlar senin metruk, senin kurak, senin mensî kayacıklarını ıslatmaya kâfi değil mi?

Bize dargın mısın ey ana toprağı? Seni çiğneyip geçen ayakların, seni yaralayıp, tırnaklayıp telvis eden haydut ellerin, senin kemiklerini kemiren hainlerin seyyiatını bu mert, bu bigünah nesilden sorma!

Ey, mavi dalgalar içinde uyuyan ana toprağı! Cibalinin nazlı hututu, mor gölgeleri, afakın rüyamsı, tülümsü sisleri, semanın pembe, inci seherleri, bulutlarının dilber, nazenin renk yığınlarıyla bizi yetim bırakıp hangi yabancı arzulara doğru kayıyorsun? Yumuşak, vefakâr sinenin altı yüz senelik çocuklarını nerelere fırlatıyorsun?

Seni ne muhteşem Roma ne feylesof-ı Yunan bizler kadar ateşin, vefakâr, ölümlere kadar sevemez ve seve memiştir ve hiçbir millet-i müstakbel de!

Türklüğün en vecdaver huşusu ve tazarrusu, Türklüğün en münezzeh amal ve istiğrakı üstüne titrer, Türklük yaşar, ölür, ezilir, inler. Hep senin üzerinde!

Kim bilir ne derinliklere kadar hamurun Türk evladından, kanlarının en kıymettar damlalarını sinene akıtan Türk şühedandan, en tatlı an ve canını ayaklarının dibinde veren Türk askerinden mürekkeptir. Daha binlerce sene senin göğsünde ölmek için her gurbettede Türk avare, yetim varlığını, yorgun, serseri kemiklerini sana gömmeye sürüklenecektir.

Bu hatarnak günde senin için ölmüş olmak mükâfat-ı ebedisiyle ka'ında dinlenen Türklerin şanlı fatihleri nermine rüzgârlarında, ufkunu tehdit eden kara gölgelerde dolaşiyor! Bir kütle-i his olan son fedailerinin yüksek cephelelerini mazinin enginlerinden gelen samit, vakur, muazzam ervah kanatları okşuyor! Eğer yaşarsak artık yalnız senin içindir fakat yüreklerimizin en ince ubudiyetleri düşman eliyle parçalanacaksa yaşamayalım, hepimiz ebediyen kara topraklarda dinlenelim.

Ey ana toprağı! Beşikte yükselen masum başlardan, mezara temayül eden köhne bellere kadar bütün çocuklarının hüviyetleri seni tehdit eden bir gün için kanlı sızılarla birbirinden ayrılır, ölümün kadit yüzünü munis görürler.

Ey Kemal'in, Midhat'ın anası; Fatih'in, Selim'in mezarı! Senin pak köşelerine, nezih mahremiyetine hürmetsiz ayaklar basacaksa... Biz hepimiz, büyük Enver'imiz, bahadır Niyazi'miz,¹ aslan ordumuzla, kadın erkek saçığı bitmedik yetimlerimizle en siyah, en derin ka'ına geçelim! Fakat yumuşak göğsünde düşman tırnakları hissedemeyecek kadar bizi gizli derinliklerine göm! Ha-

1. Sırasıyla Namık Kemal, Midhat Paşa, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Enver Paşa ve Resneli Niyazi'den söz edilmektedir. (Y.N.)

yır, sen eğer anamız olmaktan kaçacaksan, sen de bizimle beraber göç; saray damların, ulu kubbelerin, esrarlı ormanların, hatta mavi gölgelerinle göç! Ka'r-ı arzın en karanlık en uzak kuyularında uyu! Ne insanların hatırasında ne kitapların kara yazısında nam u nişanın kalsın! Sinende senin için ruhları bir lahza didiklenmekten kalmayacak çocuklarının kaditlerinde sızacak elem kanlarıyla, kül olan mamurelerinin harabeleriyle, hepimizle beraber yokluğa karış!

Nuruosmaniye, 1324 [1908]

SULTAN OSMAN'IN SELAMI

Üçüncü Ordu'ya

Büyük, ulu Osman'ın kurumaya başlayan yeşil yurdunda, karlı dağların eğildiği hoş ovasında nurdan bir göl gördüm... Sabah yıldızlarından dökülen solgun pırıltıların yattığı, şafak bulutlarının hafif bir humretle telvin ettiği, ilk ziyanın bir inci beyazlığıyla cilaladığı bu rakit suların üstünde medit, muazzam bir seda –dünya ölmüş zannedilecek kadar– müthiş bir sükût hükümferma olan bu semavi ışıklara hitap ediyordu.

Bu nur gölü başka bir tecelliye de makesti: Bu bir serap, bu azat edenlerle azat olan çehrelerin serabıydı... Ruhları, şeklini bilmediğimiz yeni bir sevdıyla mühtez, gözleri yeni gördükleri bir ufka küşade, alınları yetişilemedik bir ulviyet içinde parlayan bir nurla çerçevelenmiş çehrelerin serabı... Açılan, daima açılan engin büyüklüklerde benliğini kaybedenlerin serabı! Bütün zerret-ı maneviyemizin son an-ı ihtizarındaki hassasiyetiyle, bütün esrar-ı samedaniyeti, ruhun içtiği ilk an-ı istiğrakta büyük Osman'ın yüksek mezarına matuf enzar!

Duvarlarını sarmaşıklar bürümüş, tavanları örümceklenmiş o muazzam makber, bugün ağzını açarak sar-

sılmış, hırpalanmış, parçalanmış fakat çürümemiş olan Osmanlıların temelini, Osmanlıların babasını, vatanın üçüncü müesseslerini göstermişti.

Bursa ovalarına nazır tepeciğe matuf enzar, onu cesamet-i tabiiyesinden daha cesim olan vücuduyla gördüler. Asırlardan beri başımızın üstüne uzanmaktan yorulmayan uzun kolları, beyaz kefeninin üstüne uzanan beyaz sakalı, amak-ı atiyemize dalan derin, siyah gözleriyle kendisine mülaki olan milletin ruhunu selamlıyordu.

Bu seste uzun kahırlarımızın, kalplerimizin bir köşesinde hezimetini daima mahfuz kalacak zilletlerin, şeref-i millimizi karartan sefaletlerin bıraktığı müphem bir hüznün, payidar olan fezaille mayaladığı çocuklarının itilasına ait kavi bir mahzuziyet; istikbalin nihayetsiz hududuna uzanan nazarında zamanla, muvakkat muvaffakiyetsizliklerle izale edilemeyecek bir ümit ve cesaret vardı.

Bu ses bütün ana toprağımızı muhit olan hava-i nesimide münferiden titredi, yayıldı. Başını kaldırmak için kan döken milletlere, karanlıktan çıkmak için çırpınan, kıvranan, ezilen ordulara kadar işitildi.

Bu ses diyor ki:

“Esselam! Üçüncü defa milletimi ölümün pençesinden, bir avuç kalan mülkümü son parçalanmaktan kurtaran askerlerim! Esselam! Köşeleri viran, damları çökük, mamureleri yıkık harabeleri imara gelen kahramanlarım! Ellerimle tesis ettiğim milletimin müsavat ve adalet¹ esaslarını yıkan muhripleri yıktınız; tenezzül eden kavmiyeti, alçalın evsaf-ı milliyeyi, zulüm ve taaddi ile mertliğini kaybeden ırkı yeni bir kan, yeni bir cesaretle canlandırdınız.

1. Bir cuma günü Germiyan Beyi Ali Şir'in tebaasından bir Müslüman ile Bilecik tekfurunun tebaasından bir Hıristiyan arasında vuku bulan ihtilafta, Sultan Osman Hıristiyan lehinde hüküm vermişti; bu hal birçoklarının Osmanlılara iltihak etmelerine sebep oldu. (Yazarın notu)

Esselam! Mezarıma kadar çiğnemeye gelen ayakları tevkif eden yeni unsur! Esselam! Torunum Şehzade Süleyman'ın size anahtarını bahşettiği biladdan sizi sürmeye yürüyen kuvvete kahraman göğüslerinizi siper ederek ölümün ta gözlerinin içine bakmaktan çekinmeyen ordu! Tuzum, ekmeğim size helal olsun! Sizi Asya çöllerine yalınayak göndermeye kalkışan kullara isyan ederek ayak dirediniz. Yıkılmak istenilen bu muazzam millet temellerini yeniden atmaya yeniden teşebbüs ettiniz. Evet, helal olsun askerlerim, yalnız tuzum ekmeğim değil, namım da size helal olsun!

Esselam! Osman'ın en mutlu, en şeci, en sevgili yetimleri! Âlemin hırpaladığı, boynunu büktürdüğü, hiçbir teşebbüs-i merdanesine el uzatıp yardım etmediği çocuklar! Ruhum daima sizin için müteezziydi; toprağa karışan kollarım sizi kaldırmak için daima aczinden sızlardı. Osman'ın ismine layık olan bir millet batmaz, batamaz. Çalışınız, evlatlarım! Mülkümü imar, milletimi bütün ulum ve fünun, bütün hasail-i Osmaniye'yle ihya ediniz. Artık vermeyiniz akıtılan kanların henüz kurumadığı muazzez toprağın bir karışını, bir zerresini bile vermeyiniz!"

Güneş doğuyor, serap uzaklaşıyor; o muazzam seda hafifleyordu. Son bir kuvvetle Keşiş'in¹ beyaz şahikalarında aksiseda yapan ses mezarın bile söndüremeyeceği tavr-ı hükümraniyle ilave etti:

"Unutmayınız, çiğnemeyiniz, çocuklarımmın en küçük bir hakkını bile. Size, evladım –yalnız evlat değil, müessislikte hemen hem-meslek diyeceğim– size bugün toprağım, denizlerim en mamur köşelerinden en viran harabelerine kadar bütün mülküm helal olsun!"

Burgaz, 26 Temmuz 1324 [8 Ağustos 1908]

1. Uludağ. (Y.N.)

ELLER

Ay yuvarlak, sarı çehresinin pertevlerini arza saçıyor. Siyah yapraklar arasında kayan gümüş teller gibi uzun ziyalar, uzun nur hatları çiziyordu. Gayrimuntazam hatlarla tahdit edilen esrarlı deniz, lakayt, sakit, karanlık gölgeleriyle üzerine eğilen iki silsile-i cibalin arasında incelip Boğaz'a doğru uzanıyordu. Yalnız ayın nüfuz ettiği yerlerde sathı yarılmadan ahenkle kıvrıldıkça ziyadar gamzeler yapıyordu. Çukurlarındaki zulmet, düzlüklerindeki ziyayla arz derin bir uykuya dalmıştı. Eşyadaki sakit, naim hal, onunla hem-ahenk uyuyan insanlığın sükûneti ortalığa müphem bir melal veriyordu.

Kollarımı açık pencereden dışarı çıkardım. Akşamdan beri yanan fikrim serinlemek istiyordu. Fakat rüzgâr çoktan ölmüş, hava ağır ve baygın, bütün eşya kendisini bu kadar sükûnetle tetkik eden boşluk ve onun soluk gözlerinin samt-ı esrarı karşısında bihuşt. Bütün bu baygın fezada, hareketten kalmış eşyada esrarengiz, mahuf bir baskı, bir taziyik hissediyordum. Ve zannediyordum ki bir hafi kudret bu gece işitmek istediğim engin mazi- nin bütün bükalarını, bütün eninlerini susturuyor.

Uzun müddet gözlerim âlemdeki bu fevkalade gizli kudreti delmek için bütün eşyanın en hafif kıpırtısını içmek istiyordu. Birdenbire kalbim gayritabii bir hirasla

kabardı. Ruhum eşyaya karışacak kadar kâinata dalmıştı. Ve o kâinat bütün boşluğu ve âlemleriyle yavaş yavaş kabarıyordu. Boşluklarda uzak bir beyazlık vardı. Arz, nihaysiz bir zamandan beri kendisini iten bir kuvvetle yükseliyor; aynı zamanda derin, âciz bir inilti yıldızlara kadar uzun, musırr nagamatıyla temadi ediyordu.

Ruhumun son bir kudretiyle görmek isteyerek kâinata nazarım hulûl etti: Dehşet! Boşluklar ve âlemlerde bir boş nokta yoktu ki gittikçe beliren parmak uçlarından biri olsun. Her yerden bu sayısız, ince parmak uçları uzanıyor, yavaş yavaş namütenahi küçük eller belirliyordu. Yarabbim! Niçin bu sayısız eller açık avuçlarıyla var olmak eziyetinden kurtulmak için yalvarıyorlardı? Kâinatı bayıltıp susturan o hafi kudret bütün insanları derin bir uykuda bulunduruyor, bu münacat eden elleri onlara göstermiyordu. Fakat ben, nefsimin tutulmuş olduğu halde ruhumda bütün ömrümde hissedeceğim bir vuzuhla bu elleri ve bu ellerin mana-i iştikasını görüyor ve hissediyordum. Mazinin temdit olunmuş iğrenç kemik beyazlığıyla parlayan el yığınları arasında bugünün terütaze genç parmakları ve yarının doğmamış çocuklarının ipek elleri bu ağlayan ahenk-i elimle kıvranıyor, şikâyet ediyordu. Ah, bu mazinin çatal çatal çürümüş, açık ölmüş elleri yarının doğmamak için yalvaran nazik parmakları, kimi var olmuş olmaktan kimi var olunmaktan, kimi de hayatı bilmek açısından kaçmak istiyordu. Bütün nisvîyetin gizli teellümü ki ruhum gece gündüz, hayalde, hakikatte, hatta eşya ve fezada bile aksisedalarını, hayallerini, iniltilerini duymaktan fariğ olmuyordu.

Fakat ben ne kadar eziliyor, harap oluyordum. Bütün cinsimin hakikat-i sefaletinin, facia-i kaderinin tecellisi karşısında benliğim ve benliğimin her hissi, her emeli yok oluyordu. O aralık ruhumun iştirak ettiği yeknesak, yumuşak, âşık bükaların üstünden mahuf bir

tarraka-i ra'd gibi samia-hıraş bir ses işittim. O ses öteki hafif ahengi yavaş yavaş işittirmeyerek susturuyordu. Bu bütün boşluğu dolduran korkunç seda yıldırım kudretiyle havada hareketler, bulutlar uçuruyordu. Bütün bu eller cehennemvari bir azapla kıvranarak, büzülerek çekiliyorlar, o hafi kudretin baskısı altına giriyorlardı. O zaman yukarı baktım; perde-i ademi bile yırtarak taşan mazi, göklere kadar irtika eden hal, dumanlarını yırtan ati kadınlarının ellerini ufak bir hareketle yerine gönderen kudreti gördüm. O uzun siyah tırnaklarıyla, âlemi gölgelendiren küremiz kadar bir eldi! Acaba kader denilen şey bu muydu ki hafif bir ihtizazla binlerce seneyi istediği gibi yoğuruyordu?

Mağripten maşrığa kadar uzanan bu kara iskelet el bütün kâinatı zulüm ve istibdadıyla ezdikten sonra parmaklarını tehditamız bir hareketle titretti; bütün boşluk müthiş kasırgalarla dumanlandı ve o zaman ben hiçbir vakit unutamayacağım korkunç, mütehakkim bir nida işittim, dedi ki:

“Ey, her şeyi düşünücü olan bedbaht çocuk! Niçin ebediyen cinsin için ağlar, niçin cinsinin karanlık mukadderatını ‘niçin, niçin’lerle aydınlatmak istersin? Kadınlığın istekleri ebediyen isaf edilmemek, kadınlığın elleri ebediyen boş kalmak, kadınlığın kalbi ebediyen çığnemek, kadınlığın beyaz, vakur cephesi ebediyen ayaklarla ezilmek; işte bu, muhitinin felsefe-i itiyadı. Bu muhitte hükümdarlar binlerce hemcinsini heves girdaplarının altın sularında boğarlar, boyunlarına zincir, ayaklarına ipekler, giranbaha kementler takarlar, etraflarına musanna zindanlar bina ederler ve o biçareler, gözlerinin önünde feci bir netice veyahut yalnız metruk bir ihtiyarlık hayal-i giryanıyla sakit ve samit, elleri işitmeyen semaya küşade, ruhlarıyla ebediyen ağlarlar. Zavallı gafil çocuk, doğmuş doğacak, gelmiş gelecek bütün cinsin hem muh-

“Bize dargın mısın ey ana toprağı? Seni çiğneyip geçen ayakların, seni yaralayıp, tırnaklayıp telvis eden haydut ellerin, senin kemiklerini kemiren hainlerin seyyiatını bu mert, bu bigünah nesilden sorma! Ey, mavi dalgalar içinde uyuyan ana toprağı! Cibalinin nazlı hututu, mor gölgeleri, afakın rüyamsı, tülüm-sü sisleri, semanın pembe, inci seherleri, bulutlarının dilber, nazenin renk yığınlarıyla bizi yetim bırakıp hangi yabancı arzulara doğru kayıyorsun?”

“Ne diyordu? Ben bunu anlamaya bile lüzum görmüyordum. Kendimi o sesin deruni ahengine bırakmakla yetiniyordum. Zaten benim için, nesirde olsun nazımda olsun her şey bu deruni ahenkten ibaret değil miydi? **Harap Mabetler** yazarı, bu harap mabetlerin kendi çocukluk mabedimiz olduğunu anlatadursun, ben buna o kadar önem vermiyordum. (...) Bu nesir parçalarıyla Türk diline yalnız tatlı bir serinlik gelmiyor; Türk edebiyatında yeni bir iklim, yeni bir hayal iklimi açılmış oluyordu.”

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

Kaleme aldığı her metinle yeniden tartışılan Halide Edib'in bütün eserleri, gözden geçirilmiş baskılarıyla Can Yayınları'nda.

#edebiyatımızınmirası #milliedebiyat #mensurşiiir #osmanlı #kadın

 can

 canyayinlari.com | f | | canyayinlari

öykü

ISBN 978-975-07-4378-8

9 789750 743788